

Symposium on Life and Environmental Sciences

Hosted Online from Paris, France

Date: 17th April, 2026

Website: <https://econferencia.com>

TALABALARNI EKOTURIZM VOSITASIDA SAMOGEN TARBIYALASHNING IQTISODIY-GEOGRAFIK SHART- SHAROITLARI

Allanov Shuxrat Qilichovich

Termiz davlat pedagogika instituti katta o'qituvchisi.

Kirish

Hozirgi davrda inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlar keskin o'zgarib bormoqda. Atrof-muhit muammolarining kuchayishi, iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarning kamayishi yosh avlodni ekologik jihatdan ongli qilib tarbiyalash zaruratini tug'dirmoqda. Ayniqsa, oliy ta'lim tizimida talabalarni nafaqat bilimli, balki mustaqil fikrlovchi, mas'uliyatli shaxs sifatida shakllantirish dolzarb vazifaga aylangan.

Shu nuqtai nazardan, ekoturizm talabalarning samogen tarbiyasini rivojlantirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi. Ekoturizm orqali talabalar tabiat bilan bevosita aloqaga kirishib, ekologik bilimlarni amaliyot bilan bog'laydi. Bu esa ularning o'z-o'zini anglash, o'z ustida ishlash va hayotiy ko'nikmalarini rivojlantirishiga xizmat qiladi.

Ekoturizmning nazariy asoslari. Ekoturizm tushunchasi XX asrning ikkinchi yarmida shakllangan bo'lib, u tabiatni muhofaza qilish va barqaror rivojlanish g'oyalari bilan chambarchas bog'liq. Ekoturizm — bu tabiiy hududlarga ekologik mas'uliyat bilan amalga oshiriladigan sayohat bo'lib, u nafaqat dam olish, balki ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyatga ham ega.

Ekoturizmning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat: atrof-muhitga minimal zarar yetkazish; mahalliy aholining manfaatlarini hisobga olish; ekologik ta'limni rivojlantirish; tabiiy resurslardan oqilona foydalanish.

Symposium on Life and Environmental Sciences

Hosted Online from Paris, France

Date: 17th April, 2026

Website: <https://econferencia.com>

Ekoturizmning boshqa turizm turlaridan farqi shundaki, u insonning tabiatga bo‘lgan munosabatini o‘zgartirishga xizmat qiladi. Bu esa ayniqsa talabalar uchun muhim, chunki ular kelajakda jamiyatning faol a‘zolariga aylanadi.

Samogen tarbiya — bu shaxsning o‘z-o‘zini ongli ravishda rivojlantirishi, o‘z ustida ishlashi va o‘zini takomillashtirish jarayonidir. Bu jarayon tashqi ta’sirlardan ko‘ra ichki motivatsiyaga asoslanadi.

Talabalar uchun samogen tarbiya quyidagi jihatlarni o‘z ichiga oladi: o‘zini anglash va baholash; mustaqil bilim olish; o‘z xatti-harakatlarini nazorat qilish; maqsad qo‘yish va unga erishish.

Ekoturizm aynan shu jarayonni qo‘llab-quvvatlaydi. Chunki sayohat davomida talabalar yangi muhitga tushadi, muammolarga duch keladi va ularni mustaqil hal qilishga majbur bo‘ladi.

Ekoturizmning rivojlanishi iqtisodiy omillarga bevosita bog‘liq. Ular quyidagilarni o‘z ichiga oladi: Transport, mehmonxonalar, yo‘llar va xizmat ko‘rsatish tizimi ekoturizm samaradorligini belgilaydi. Rivojlangan infratuzilma talabalarni jalb qilishda muhim rol o‘ynaydi. Ekoturizmni rivojlantirish uchun moliyaviy resurslar zarur. Davlat va xususiy sektor investitsiyalari yangi loyihalarni amalga oshirish imkonini beradi. Ekoturizm mahalliy aholiga ish o‘rinlari yaratadi. Bu esa ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga xizmat qiladi. Talabalar ekoturizm orqali iqtisodiy jarayonlarni amaliy o‘rganadi, bu esa ularning kasbiy tayyorgarligini oshiradi.

Geografik omillar ekoturizmning asosini tashkil etadi.

Tabiiy resurslar: tog‘lar; o‘rmonlar; daryolar va ko‘llar; cho‘l hududlari.

Iqlim ekoturizmning mavsumiyligini belgilaydi. Turli landshaftlar turli turizm turlarini rivojlantirish imkonini beradi. Noyob flora va fauna ekoturizmning jozibadorligini oshiradi. Hududiy resurslar talabalar uchun “jonli laboratoriya”

Symposium on Life and Environmental Sciences

Hosted Online from Paris, France

Date: 17th April, 2026

Website: <https://econferencia.com>

vazifasini bajaradi. Ular orqali: nazariy bilimlar mustahkamlanadi; kuzatuv va tahlil ko'nikmalari rivojlanadi; ekologik ong shakllanadi.

Masalan, talabalar tog' hududida ekologik muvozanatni o'rganishi yoki suv havzalari yaqinida biologik tadqiqot olib borishi mumkin.

Ekoturizm quyidagi mexanizmlar orqali samogen tarbiyani rivojlantiradi:

- **Mustaqillik:** talabalar o'z faoliyatini mustaqil rejalashtiradi;
- **Mas'uliyat:** tabiatga zarar yetkazmaslik majburiyati;
- **Muammoli vaziyatlar:** real muammolarni hal qilish;
- **Refleksiya:** o'z faoliyatini tahlil qilish.

O'zbekiston ekoturizm uchun katta imkoniyatlarga ega: tog' tizimlari; qo'riqxonalar; milliy bog'lar; tarixiy obidalar.

So'nggi yillarda davlat tomonidan turizmni rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Bu esa talabalar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Muammolar: infratuzilmaning yetishmasligi; ekologik savodxonlik pastligi; moliyaviy cheklovlar.

Takliflar: ekologik ta'limni rivojlantirish; talabalar uchun maxsus ekoturizm tashkil etish; davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish.

XULOSA

Ekoturizm talabalarni samogen tarbiyalashda samarali vosita hisoblanadi. U nafaqat ekologik bilim beradi, balki shaxsiy rivojlanishga ham xizmat qiladi. Iqtisodiy-geografik omillar esa bu jarayonning muvaffaqiyatini belgilaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent, 2021.
2. Jo'rayev T., Xolmatov A. Iqtisodiy geografiya asoslari. – Toshkent, 2019.
3. Rasulov A. Turizm geografiyasi. – Toshkent, 2020.

Symposium on Life and Environmental Sciences

Hosted Online from Paris, France

Date: 17th April, 2026

Website: <https://econferencia.com>

4. Honey M. Ecotourism and Sustainable Development. – 2008.
5. Weaver D. Ecotourism. – 2011.
6. UNWTO materiallari.
7. Ekologiya bo'yicha ilmiy maqolalar.
8. Internet manbalari.